

"Hayat, cilve-i tevhiddendir, müntehası da vahdet kesbediyor." cümlesini açıklar mısınız?

'Kesret' çokluk; 'vahdet', birlik; 'tevhid' ise birleştirme, bir araya getirme, birlikte düşünme demektir. "Binlerce taş, 'kesreti' yani çokluğu ifade eder. Bunların tevhid edilmesi, bir araya getirilmesiyle bir câmi inşa edildiğinde kesretten vahdete geçilmiştir. Artık o câmi, 'binlerce taş' değil, 'bir binadır'.

Elimizdeki beş parmak kesrettir, bunlar bir araya gelerek "bir el" oluyorlar; kesretten vahdete geçiliyor. Artık o parmaklara "el" deniliyor, "beş parmak" denilmiyor.

Yüz trilyon hücreden bir insan bedeni inşa edilmiş. Artık o adam yüz trilyon hücre değil "bir adam"dır; kesret içinde vahdet meydana gelmiştir.

Kelime-i Tevhid'de, Allah'ın bütün isimleri ve sıfatları birlikte düşünülür. Yani, "**Lâ ilahe illallah**" denildiğinde, "**Allah'tan başka hak Mabud yoktur.**" mânâsı yanında, "**O'ndan başka Hâlık, Mâlik, Rezzak, Şâfi,.. yoktur.**" mânâları da hatıra gelir. 'Allah' lafzı, bütün İlâhî isimlere delâlet ettiği için, Kelime-i Tevhidde bütün esma tecellileri toplanır ve bu isimlerin tek sahibi olan Allah'tan bilinir.

Hayat tevhidin bir cilvesidir. Yani, bu muhteşem kâinatın sayılamayacak kadar çok yapı taşları vardır. Ama bu âlem, hayat meyvesi verecek bir ağaç olarak yaratılmıştır. Hayatı düşünen insan, bu harika eser ancak bu kâinatın Hâlık'ına mahsustur, hükmüne varır. Kesret âlemi olan bu kâinat, şecere-i hilkat denilen bir tek ağaç olarak düşünüldüğünde 'kesretten vahdete' gidilmiş olur. Bu ağacın tamamı hayata hizmet ettiği cihetle de hayat, 'bir cilve-i tevhid' taşımaktadır.

Diğer taraftan, "**Hayat dahi, pekçok sıfâttan yapılmış bir hakikattir.**" cümlesinde hayatın çok harika bir yönüne işaret edilmiştir. Kâinat hayata hizmet etmekle vahdete erdiği gibi, bu kâinatın en son ve en mükemmel meyvesi olan insanda da bu hakikat bir başka şekilde kendini gösterir:

İnsan, bütün organları, hücreleri ve atomlarıyla bir '**kesret âlemi**' iken, bunların tamamının hayatın etrafında toplanması ve bir tek ruha hizmet etmesiyle, bu kesret âlemi '**vahdete**' ermiş ve '**insan**' olarak isimlendirilmiştir.

Hayatın teşekkülü için kâinat çarklarının bir fabrika gibi işlemesi ve çalışması gerekiyor. Bu da hayatın ne kadar mükemmel bir sanat, hulasa ve meyve olduğunu gösterir. Ayrıca hayat üzerinde bir tevhid mührünün olduğuna işaret ediyor. Yani hayatı icad etmek için hayata lazım olan bütün sebepleri de icad etmek ve elinde bulundurmamak gerekir. Aksi halde hiçbir şeyin vücut bulması mümkün olmaz.

Mesela bir elmanın meydana gelmesi için hava, güneş, toprak ve su lazım. Bu bu dört esas unsur ise bütün kâinatı ihata etmiştir. Demek elmanın vücut bulması için bütün unsurların ona hizmet etmesi gerekiyor. Buradan da şu neticeye varılır; elmayı yaratacak zâtın bütün kâinata ve unsurlara sahip olması ve hükmünün geçmesi gerekir.

Aynı zamanda O zâtın tek ve yekta olması gerekir. Zira kâinatın bir kısmı başka bir ilahın olsa, fesat çıkar ve elmanın vücuda gelmesi mümkün olmaz. Kâinattaki mükemmel intizam, hassas ve kusursuz nizam Cenab-ı Hakk'ın vahid ve ehad olduğunu ilan ve ispat ediyor.

Nasıl ki, "*tarla kimin ise tarladan çıkan mahsul de onunundur*" . Aynı şekilde kâinat ve unsurlar kimin ise bunlardan süzülüp gelen hayat da onun eseri ve san'atı olabilir.

Maddî ve cismanî bir mânası da, çok şeyden bir neticenin çıkmasıdır. Faraza yüz sebep birleşse ondan bir elma veya bir armut teşekkül ediyor. Yani çok sebepler bir netice de birleşip toplanıyorlar ve bir cihetle vahdet kesb ediyorlar.